

Tema

Digital revolution på plejecenteret

Debatt

Norden – ikke billigere, men smartere?

Tema

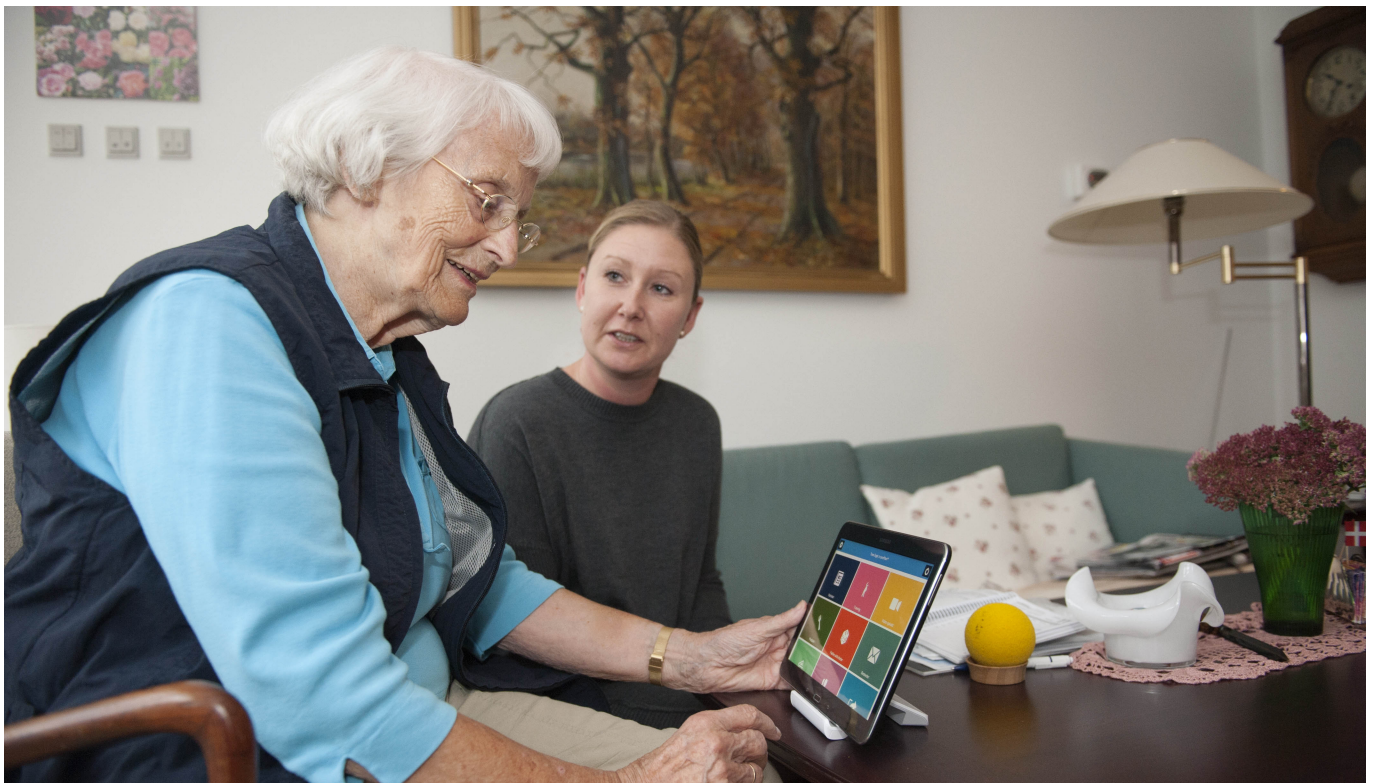
Ungdomar övervakas - frivilligt - av 2
000 sensorer

Tema

På cykel in i framtiden

14. Oktober 2016

Tema: Digitalisering - Norden i topp

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet Høgskolen i
Oslo og Akershus Postboks 4 St. Olavs
plass 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet HIOA,
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Norden – ikke billigere, men smartere?	3
Digital revolution på plejecenteret	4
På cykel in i framtiden	6
Ungdomar overvakas - frivilligt -av 2 000 sensorer.....	10
Digitalisering skal sikre Danmarks velfærd	13
Busschauffører - ett utdøende yrke når Finland satsar på digitaliserad trafik?	14
Skärgården ska utvecklas genom svensk-finsk samverkan	18
Elisabeth Vik Aspaker, statsråden som skal lede det nordiske samarbeidet i 2017	20
Martti Ahtisaari: Vem skulle väl rösta på socialdemokraterna – som kapats av fackrörelsen?	24
Varför begår bönder och brandmän fler självmord än bibliotekarier?	27

Norden – ikke billigere, men smartere?

Smarte løsninger er ofte digitale. Digitaliseringen preger samfunnsutviklingen og influerer livene våre på helt nye måter. Hvordan ser utviklingen ut i praksis, og hva er Nordens bidrag? Spørsmålene er flere: Kan fremtiden bli for smart? Må vi stille flere spørsmål? Diskutere mer?

LEDER

13.10.2016

AV BERIT KVAM

I alle de nordiske land utredes digitaliseringens muligheter. Når nordmenn mottar selvangivelsen ferdig utfylt fra skattevesenet er det å regne som et gode, vi behøver kun å kontrollere at det som står er rett.

- Vi har spisskompetanse på digitalisering av offentlig sektor. Ingen land er så gode som oss når det gjelder selvangivelsen for eksempel, sier Norges nordiske samarbeidsminister Elisabeth Vik Aspaker i Portrett. Ambisjonene er store i alle landene viser introduksjonen «Digitalisering Norden» der vi også undersøker hva digitalisering egentlig betyr.

Arbeidsliv i Norden har besøkt det danske Plejecenter Solbjerg der medarbeiderne opplever at det er i ferd med å skje en digital revolusjon. Når planlegging og kommunikasjon kan foregå digitalt, frigis det tid til å være mer sammen med beboerne, servicen kan lettere tilpasses den enkelte og beboerne kan bedre orientere seg om aktiviteter og matplaner. Dette er et eksempel på hvordan man tenker seg at digitaliseringen kan bidra til å sikre Danmarks velferd.

De førerløse bussene er Finlands fremste bevis på at digitaliseringen tar av innen transportsektoren. Skjønt fremtiden ennå ikke er her. Enn så lenge trengs sjåførene. Kommunikationsminister Anne Berner har satt fokus på digitaliseringen fra første arbeidsdag. Som leder for det nordiske samarbeidet mener hun at digitalisering nettopp er et område der Norden kan være foregangsland, internasjonalt, og Finland i spiss på transport.

Digitaliseringen kjenner ingen landegrenser. Samarbeid er kun et spørsmål om hvem som kan og vil, og har nytte av det. Et lite eksempel på samarbeid over landegrenser er det svensk-finske prosjektet som skal hjelpe småforetak i den svenske og den finske skjærgården. Her vil de engasjerte finne frem til ny kunnskap og skape samarbeidsklynger for å dele på ressurser og lære av hverandre.

Utviklingen går raskt. Det er menneskets natur å stadig søke nye muligheter og bedre løsninger. Det gjelder også den digi-

tale utviklingen. Kanskje nettopp derfor stilles det nå kritiske spørsmål om den smarte utviklingen er bare smart.

- Digitaliseringen tas fort for gitt og det er liten diskusjon om hva det egentlig handler om, sier Malin Granath som nylig disputerte på emnet ved Linköpings universitet.

- Det er på tide å settet digitaliseringen i en sammenheng og diskutere hvem som har nytte av dette og hvordan det skal gå til, sier hun, og spør: Er det sikkert at teknikken alltid er nyttig?

Nordiske land er i spiss og vil være foregangsland. Da må diskusjonen løpe parallelt.

Digital revolution på plejecenteret

På Plejecenter Solbjerg har nye digitale løsninger givet medarbejderne mere tid sammen med beboerne, og det er kun første fase i en digital revolution. Om ti år er alle plejecenterets kontorer væk, forudser plejecenterets koordinator.

TEMA

13.10.2016

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: THOMAS SØNDERGAARD

Tidligere tog det Jette Hejlskov lang tid hver dag på at få overblik over hvilke opgaver der var løst, og hvad der manglede at blive gjort på Plejecenter Solbjerg i Aarhus, Danmarks næststørste by. Siden i sommer er en stor del af den daglige planlægning og kommunikation foregået digitalt, og det frigiver meget tid, fortæller hun:

- At vi nu har en digital planlægnings- og kommunikationsplatform har virkelig givet bonus for både medarbejdere, beboere og pårørende, siger Jette Hejlskov.

Den nye digitale løsning – EG Sensum carePlan – skaber bedre overblik og styrker kommunikationen både mellem

medarbejderne indbyder og med beboere og pårørende. Jette Hejlskov kan nu let planlægge og ændre vagter og flytte opgaver mellem medarbejderne.

- Jeg kan med det nye system bedre få enderne til at nå. Jeg kan hurtigt og nemt lave om på den plan, der var lagt om morgenen, hvis der sker noget akut i huset, eksempelvis at en beboer bliver syg.

EG Sensum carePlan betyder også bedre mulighed for at orientere sig for de 40 beboere og deres pårørende. De kan selv orientere sig om centerets madplaner og dagens aktiviteter

via tablets, som beboerne har fået udleveret. Den mulighed er blandt andre 90-årige Tove Inge Jensen glad for:

- Man stryger lige fingeren over her, og så kommer der madplan, aktiviteter og nyheder. Der er rigtig mange ting her, som man bliver glad for, hvis man kan finde ud af bruge det. Det er godt at følge med tiden, og det gør man jo, når man kommer med i det her, siger Inge Tove Jensen.

Beboere og pårørende kan også orientere sig via en stor digital informationstavle, der er placeret i administrationen ved indgangen til plejecenteret. Her fremgår det, hvem der er på arbejde, og hvilke aktiviteter der er i huset, og den digitale opslagstavle giver også Jette Hejlskov et nyttigt visuelt overblik over de mere end 40 medarbejdere og elever og de mange små og store opgaver, de er i gang med at løse for plejecenterets beboere.

Mere nærvær med beboerne

Mange medarbejdere i den offentlige plejesektor oplever at bruge for meget tid på at føre patientjournaler og anden dokumentation, som kræver tid ved en computer og at det tager tid fra borgerne og kerneopgaven. Det er også virkeligheden på Plejecenter Solbjerg, men svaret er digitalisering, forudser Jette Hejlskov:

- Vi bruger rigtig meget tid ved computeren på at ajourføre beboernes journaler. Den tid vil vi meget hellere bruge sammen med beboerne, og her er digitaliseringen en stor hjælp.

Vores nye system åbner for, at vi kan tilgå journalen via en tablet, mens vi er sammen med borgeren, siger hun,

Foreløbig udnyttes den funktion dog kun delvist. Medarbejderne er stadig nødt til at gå til et kontor med en computer for at skrive i beboernes journaler, men det vil ændre sig. Jette Hejlskov gætter på, at der om ti år slet ikke er kontorer på plejecenteret.

- Om ti år bruger vi ikke tid ved computeren og kontorerne er nedlagt, fordi vi kan klare journalskrivningen digitalt via tablets, mens vi er ude hos borgerne og nærværende. Det har samtidig den fordel, at den enkelte borger ved, hvad vi skriver om dem i journalen.

Nemt at bruge

Mange af hendes kollegaer ikke erfarne it-brugere, og nogle var derfor på forhånd usikre på, om de kunne lære at betjene det nye system, men den usikkerhed blev meget hurtigt afløst af begejstring, forklarer Jette Hejlskov.

- Det var vigtigt, at systemet ikke skulle være vanskeligt at lære at bruge, da mange medarbejdere ikke tilhører it-generationen. Systemet er meget intuitivt, og selv den største skeptiker elskede det fra dag ét.

Hun har heller ikke mødt betænkeligheder hos medarbejdere og tillidsrepræsentanter over, at systemet giver mulighed for at alle medarbejdere kan følge hinandens færden meget detaljeret. Systemet har en indbygget log, så man kan se, hvornår og hvor længe en given medarbejder har været hvor. Men ingen medarbejdere har givet udtryk for bekymring for overvågning, og da tillidsrepræsentanten fik det nye system demonstreret var reaktionen, at det burde indføres alle steder, fortæller Jette Hejlskov.

Flere varme hænder

Hun er overbevist om at digitaliseringen vil give meget mere velfærd – både på Plejecenter Solbjerg og i den offentlige sektor generelt.

- Digitaliseringen er kommet for at blive, og vi har kun set starten endnu. Her er virkelig en vej til at frigive varme hænder til at levere endnu bedre pleje, siger hun.

Text: Björn Lindahl, foto: Foodora

På cykel in i framtiden

Ett rosa cykelbud med en stor låda mat på ryggen framför järnvägsstationen i Helsingfors. Ett exempel på att enkla jobb som inte kräver någon utbildning fortfarande skapas? Ja, men också ett innovativt sätt att utnyttja det nya digitaliserade ekosystemet som alla de nordiska länderna vill vara bäst på.

TEMA

13.10.2016

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: FOODORA

Ambitionerna är stora i Norden: "Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter". Danska verksamheter ska vara "bland de bästa i Europa i att utnyttja IT, Big Data och e-handel för att skapa tillväxt". 97 procent av norrmännen har tillgång till Internet, Island är på tredje plats i världen inom informationsteknik, medan finländarnas digikompetens sägs vara bäst i EU.

Trots de stora orden finns det emellertid också en oro för att Norden sackar efter, jämfört med USA och Kina. I alla de nordiska länderna har det därför gjorts, eller håller på att göras, omfattande utredningar om digitaliseringen.

När den svenska digitaliseringskommissionen presenterade sin första delrapport i somras inleddes den lite överraskande med ett citat på latin:

Tempora mutantur nos et mutamur in illis.

Översatt till svenska blir det:

Tiderna förändras och vi med dem.

Det som framförallt driver på förändringen är just digitaliseringen, ett uttryck som också har latinska rötter. Digitus betyder finger eller tå. Fingrarna kan användas till att räkna med men är också oundgängliga i alla hantverk, en sorts jobb som underskattas i de flesta framtidsplaner. Att syssla med siffror är framtidsinriktat och det vi bör omställa oss till. Vi kan inte leva av att klippa håret på varandra, brukar det heta.

- Ändå finns det 22 000 frisörer i Sverige. Det är 16 gånger fler än antalet anställda på Statistiska Centralbyrån. Frisörerna omsätter tio miljarder kronor per år – mer än det norska telekomföretaget Telenor gör i Sverige, påpekar Oréal i en rapport.
- I Norden finns det 21 000 yrkesverksamma, certifierade massörer. Och det utbildas 2 500 nya varje år på skolor som drivs helt utanför den offentliga utbildningssektorn.
- Stockholmarna sägs vara världens mest tatuerade folk. En tredjedel av svenskarna i åldern 18-49 har en tatuering. Varje dag sätter sig 6 000 svenskar i tatueringstolen.

I en tid som förändras och där vi tvingas förändra oss med den, är det inte tryggare att råda sonen eller dottern att välja ett sådant yrke, istället för ett som kanske digitaliseras bort?

Digitalisering förändrar konkurrensen

Frågeställningen är emellertid fel, för digitaliseringen handlar inte primärt om att införa IT i verksamheten eller att robotarna tar över, utan om att utnyttja det nya digitala ekosystemet för att tillfredsställa kunderna eller ge bättre service till medborgarna. Digitaliseringen innebär en lika stor risk eller möjlighet för frisörer, massörer och tatueringare att ändra förhållandet till kunderna, som för andra tjänste- eller varuleverantörer.

På engelska finns det två ord för digitalisering, påpekar Markus Bylund i den svenska digitaliseringskommissionens utredning Det datadrivna samhället.

Digitization kallas processen när analoga signaler görs om till digitala, på det sätt som vi redan har sett ske när musik på vinylplattor först hamnade som ettor och nollor på CD-skivor och därefter strömmades direkt över Internet.

Digitalization handlar om de förändringar i processer, organisation och system som användningen av digital teknik bidrar till.

- Båda dessa rymmer såväl möjligheter som begränsningar som bidrar till att sätta ramar för vad som går att uppnå med datadriven digitalisering, skriver Markus Bylund, som i van-

liga fall är forskningsledare vid SICS Swedish ICT, ett forskningsinstitut för tillämpad informations- och kommunikationsteknik.

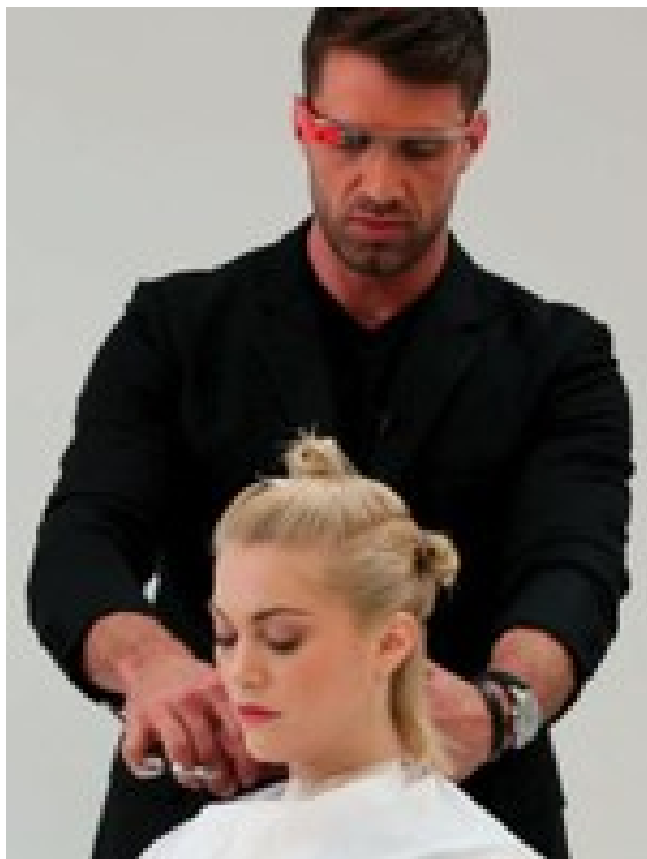
Analogt till digitalt

Utvecklingen där produkter eller hela branscher digitaliseras genom att analoga signaler omvandlas till digitala fortsätter. Norge kommer till exempel som det första landet i världen släcka sitt analoga radionät. Från och med 2017 blir det bara DAB-radio som gäller. Elbilar har beskrivits som datorer på hjul och smarttelefonen ersätter redan ett tiotal produkter som miniräknare, klockradio, skivspelare, kamera osv som år 2000 skulle ha kostat minst 6 900 kronor i den tidens penningvärde att köpa.

Men digitalisering i den andra betydelsen, där det handlar om processer, organisation och system kan gå minst lika fort.

Vi har redan satt hur taxibranschen utmanats av Uber, som fungerar som en mellanhand som kopplar kunder med privata chaufförer, eller Airbnb, som på samma sätt kopplar ihop de som vill övernatta och privatpersoner som vill hyra ut en bostad för kortare perioder och därmed blir en konkurrent till hotellen.

Privatpersoner skulle förstås inte kunna fungera som taxi-chaufförer om inte digitala kartor var tillgängliga på Internet, med speciella appar som Google map, som visar hur man tar sig från en plats till en annan. För Airbnb handlar det mer om att företaget fungerar som det förtroendeskapande mellanledet som garanterar att kunden är nöjd och att uthyraren får sina pengar.

Även frisörer kan påverkas av digital teknik, som när kameraglasögon används av frisörerna i Matrix exklusiva hårsalonger. Kunden kan då få med sig en video som visar exakt hur håret har behandlats. De kan då antingen själva lättare återskapa frisyren, eller visa den till sin lokala och billigare frisör.

Men de disruptiva förändringarna kommer när någon hittar ett nytt sätt att organisera verksamheten. Om vi fortfarande håller oss till frisörer som exempel har finska M Room snabbt blivit Europas största frisörsalongkedja för män, med 60 salonger i Finland och i full fart med etableringar i utlandet. Kunderna erbjuds ett medlemskap, där årsavgiften omfattar ett obegränsat antal hårklippningar i vilken som helst av kedjans salonger. Genom medlemskapet garanteras barberar-, raknings- och färgningstjänster utan att behöva boka tid.

Genom en app eller via hemsidan kan medlemmarna se hur många som är i kö. Samtidigt byggs en kundlojalitet upp som gör det möjligt att sälja hårprodukter genom e-handel. M Room vänder sig uteslutande till män. Salongerna ser likadana ut och det finns inte skymten av några damtidningar. Istället finns det darttavlor.

Foodora skapar enkla jobb

Att koppla ihop en efterfrågan med kunderna genom att utnyttja Internet, smarttelefoner och outnyttjade resurser kallas ofta för plattformsekonomi, eller delningsekonomi.

Det tyska Foodora är ett företag som etablerades 2014 och som erbjuder mat från restauranger som levereras till hemmet av cyklister. Företaget har haft en närmast explosiv tillväxt. Det är nu aktivt i tio länder, däribland Finland, Norge och Sverige. 5 000 restauranger har tecknat avtal med Foodora, som garanterar att kunden mot en fast avgift får maten inom 35 minuter. Under de senaste tolv månaderna förubblade företaget omsättningen varannan månad och dess mer än 750 cykelbud levererade under den tiden fyra miljoner måltider. På så sätt skapas samtidigt många okvalificerade nya jobb - i det här fallet jobbar cykelbuden inte så mycket med händerna, som med fötterna.

Med så snabb utveckling, vad är det myndigheterna kan göra för att skynda på de positiva effekter som digitaliseringen medför och begränsa de negativa effekter som också kan uppstå?

Det har uppstått en digital djungel av olika system som kunder, medborgarna och anställda måste förhålla sig till:

- Inom alltifrån transporter till hälsa och smarta städer, ser vi ett alltmer komplext ekosystem av olika tekniska implementationer växa fram. I dag är det ibland ett problem. Bara Stockholms Läns Landsting bedömer till exempel att man har 1 600 olika system, skriver Darja Isaksson, som är medlem av statsministerns innovationsråd.

- Det skadar både arbetsmiljö och effektivitet när dessa fungerar dåligt tillsammans. Samtidigt vore motsatsen; få

men gigantiska system, snarare en innovationshämmande dystopi än något att sträva efter. Tvärtom behöver det bli enklare och billigare att komplettera eller ersätta digitala lösningar med varandra, påpekar hon.

Fortfarande kan infrastrukturen byggas ut bättre. Inte ens Danmark, som är litet och platt, anser sig ha byggt ut sitt bredbandsnät tillräckligt. Regeringens mål är att alla hushåll och verksamheter ska ha tillgång till bredbandsförbindelse med minst 100 Mbit/s download och 30 Mbit/s upload senast 2020. Men den sortens konkreta mål är det inte så många av när man talar om statens roll för digitalisering.

Brist på personal

Utbildningen av kodare och andra yrken som är viktiga för digitaliseringen måste förstås vara tillräckligt stor för att inte flaskhalsar. Men de stora datamängderna som nu samlas in och som gör det möjligt att mäta inte bara vad folk säger att de vill göra, men vad de verkligen gör, innebär att det också kommer att bli brist på personal med utbildning inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, med särskild brist på statistiker och matematiker.

Insamlingen av hur anonymiserade resenärer med mobiltelefoner med GPS beter sig kan ge oss bättre kollektivtrafik och algoritmer som jämför med historiska data kan förutspå hur tariffkorkor kommer att uppstå.

Det måste både finnas standardisering, så att det går lätta att utväxla information mellan olika system, men också klara och tydliga regler för hur information får samlas in och användas.

- Accepterar vi att vi får en högre försäkringspremie om våra livsmedelsinköpsmönster överensstämmer med en profil för risk för sjukdomar? Att vi inte bli kallade på anställningsintervju på ett jobb vi sökt för att datorn funnit att vår profil indikerar förhöjd risk för sjukfrånvaro? frågar Erik Lakomaa, som är en forskare på Handelshögskolan i Stockholm, i sitt kapitel.

Kanske måste forskarna som studerar digitaliseringen också använda okonventionella metoder? Den norska forskningssiftelsen Fafo har fått i uppdrag att studera delningsekonomin av arbetsdepartementet. På sin hemsida uppmanar den alla besökare att komma med exempel på nya verksamheter inom delningsekonomin. Redan finns ett 50-tal företag upplistade.

Ungdomar övervakas - frivilligt -av 2 000 sensorer

Det pratas mycket och av många om digitalisering och smarta städer, men det är hög tid att ställa en rad kritiska frågor kring teknikanvändningen, anser Malin Granath som i början av oktober i år disputerade i ämnet vid Linköpings universitet.

TEMA

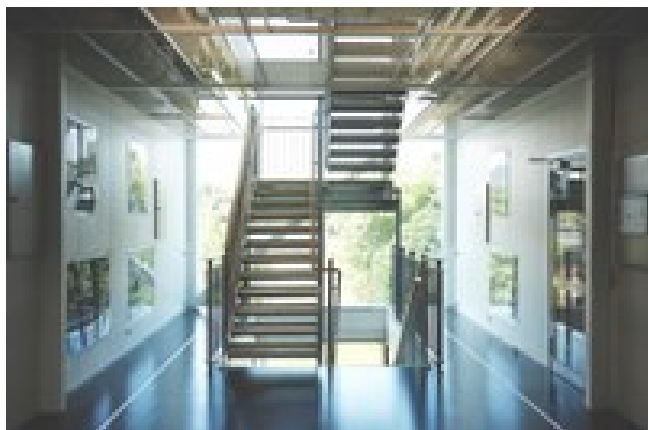
13.10.2016

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: FELIX GERLACH

När fem studenter flyttade in i HSB Living Lab i början av juni hade var och en fattat ett beslut - att vara en del av forskningen för ett hållbart boende. HSB Living lab är vad det låter – ett boende som också är en forskningsarena.

– Utvecklingen av Sveriges forskning är oerhört central för landet. Genom detta goda exempel på en öppen forskningsarena, ges nu möjligheter till att snabbare få ut viktiga bostadsinnovationer på marknaden, sa forskningsminister Helene Hellmark Knutsson, som talade på den officiella invigningsdagen den 5 september.

2 000 sensorer jobbar dygnet runt

Experimenthuset som består av utbytbara moduler ska finnas i tio år. Tanken bakom modulerna är att man enkelt kan byta en modul för att testa nya isoleringar eller material. Huset ligger på Chalmers i Göteborg och i forskningsprojektet delar tolv olika aktörer. Här har man slopat den gamla kvadratmetertanken och talar i stället om bostadskubik. Studenterna rum är små i kvadratmeter räknat, men istället uppbyggda på höjden. De fem studenterna har också många gemensamma ytor, till exempel en kombination av tvättstuga och umgängesyta, vatten kommer att separeras från deras köksavfall och de får möjlighet att kompostera på balkongen. Femton olika forskningsprojekt startar under hösten och de boende är väl införstådda med att deras aktiviteter i huset kommer att mätas av huset 2 000 sensorer dygnet runt.

– För mig personligen är det viktigt att kunna bidra till den forskningen som förhoppningsvis ska resultera i nya innovationer och lösningar för framtidens boende. Att de mäter allt vi gör och hur vi rör oss gör mig inget alls, det är bara roligt att få vara med och dra mitt strå till stacken för en hållbar värld, säger Rebecca Eurenus, student och en av de 33 boende i ett pressmeddelande.

Optimistisk men diffus

Innan hon och de andra som bor i huset flyttade in fick de en ordentlig genomgång av hur huset fungerar, vad som kommer att mätas och hur det kan vara att bo i en kombination av forskningslabb och hem. Att flytta in är alltså resultatet av ett medvetet val. Men om man lyfter blicken från HSB Living Lab till den mera generella diskussionen om digitalisering och smarta städer är det sällan konkretiserat vad orden innebär och vad de kommer att betyda för människor och samhälle i framtiden. Det visar avhandlingen ”The smart city – how smart can IT be. Discourses on digitalisation in policy and planning of urban development”, som Malin Granath lade fram vid Linköpings universitet i början av oktober.

– På alla nivåer jag studerat, från EU och nedåt, finns en ganska optimistisk syn på digitalisering, men den är diffus och det saknas både kunskap och fokus. Det är därför svårt att se vad digitaliseringen ska betyda i praktiken, säger Malin Granath.

Under fyra år har hon i sitt avhandlingsarbete analyserat begreppet digitalisering och smarta städer. Hennes ämne är informatik, en samhällsvetenskaplig del av ämnet teknik som studerar vilka konsekvenser teknik får för människor, verksamheter och organisationer. Malin Granath har studerat hur begreppen används i olika policydokument från EU-nivå ner till planeringen av ett nytt område i Linköping som heter Vallastaden.

Planeringen inför den nya stadsdelen i Linköping, som är tänkt att bygga ihop universitetsområdet med staden, bör-

jade några få månader innan Malin Granath började sitt avhandlingsområde, vilket inneburit att hon kunnat dokumentera tankarna kring hur tekniken ska användas i stort sett från starten. Och visst nämns IT-lösningar i styrdokumentet, men särskilt konkret är det inte, konstaterar hon. Tekniken ses mest som lösningar på olika funktioner, till exempel hur man kan mäta energiförbrukning, boka tvättstuga och gemensamma ytor genom en för bostadsområdet gemensam digital plattform. Däremot definieras inte vem som ska vara huvudansvarig för digitaliseringen och hålla i vad som mäts och kopplas ihop med vad.

– Vad digitalisering är har i praktiken inte fått fäste, utan det är olika för alla och samma gäller också för begreppet smarta städer. Det är en metafor för något att relatera till och där man kan lägga in lite vad som helst beroende på sin bakgrund, säger Malin Granath.

Vem vill vara en dum stad?

Hon kan förstå att det finns en längtan efter att lansera sig som en smart stad och att allt fler städer vill definiera sig som smarta. ”Och vem vill vara en dum stad och finns det överhuvudtaget någon sådan?”, frågar Malin Granath retoriskt.

– Att definiera sig som en smart stad är ett uttryck för en önskan att attrahera företag, boende och arbetskraft och att göra sig attraktiva för medborgarna, säger hon.

Malin Granath anser att tankarna kring den smarta staden har sin plats i policydokumentet för att väcka diskussioner och skapa planer för en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar stad. Det blir ett sätt att tänka och därför kan det vara helt i sin ordning att begreppet är otydligt och rymmer många dimensioner. Däremot anser hon det vara allvarigare att digitaliseringen omfattas entusiastiskt och ganska aningslöst.

Hon beskriver den tekniska utvecklingen som inne i ett skifte och nämner Pokémon go som exempel. Plötsligt kunde man bygga in sensorer i mobilerna som skapade ny interaktion mellan spelaren och miljön, vilket också öppnar för ny användning av teknik inom andra områden.

– Jag tror det bara är början på något stort. Teknikmänniskorna ser vad man kan göra och är redo att förse städerna med IT-instrument och att koppla ihop olika funktioner som kan ge enormt mycket information. Men vi måste börja titta på konsekvenserna av detta. Digitalisering är tagen för givet och alla svänger sig med uttrycket, men det är dags att sätta den i ett sammanhang, att diskutera för vem gör vi det och hur ska det gå till? Är till exempel alltid tekniken nyttig? frågar Malin Granath.

Frågor som söker sitt svar

Hon ger en lång rad exempel på frågor hon anser kommer att bli stora framöver. Vem ska äga insamlad data? Och vem kommer att äga distributionskanalerna? Hur kommer människorna att påverkas? Vem ska driva utvecklingen?

– Vi måste väcka frågorna och också inse att vi går mot större sårbarhet. Vad är till exempel en säker lösning?, säger Malin Granath.

Men kommer det att finnas plats för alla i den digitaliserade staden? Vad händer med de sjuka, de mycket gamla eller andra sårbara grupper?

– Klyftan kommer inte att vara tillgången till tekniken, utan hur vi förstår den och vad vi kan göra med den. Kommer vi att köpa allt med hull och hår eller förhålla oss kritiska – det är en kompetensfråga och kommer att bli framtidens klyfta mellan människor, säger Malin Granath.

Hon är inte negativ vare sig till digitalisering eller smarta städer, men vill lägga in mer än teknik i begreppen. Verksamhetsutveckling är inte bara teknik, utan handlar också om människan i organisationen.

– Det finns idag en stark tilltro till tekniken och tekniknormen är fortfarande väldigt stark. Men problem kanske inte alltid har en ingenjörslösning och därför är det viktigt att de mänskliga aspekterna och behoven hos olika intressentgrupper, säger hon.

Digitalisering skal sikre Danmarks velfærd

Kommuner, regioner og den danske stat skal bruge nye digitale muligheder uden at gå på kompromis med borgerens oplevelse af det offentlige som en åben medspiller. Mange offentlige arbejdspladser er i gang.

TEMA

13.10.2016

TEKST: MARIE PREISLER

Borgerne skal i højere grad være medspillere i velfærden. Det er centralt i den nye danske fællesoffentlige digitaliseringsstrategi for danske myndigheder i både stat, kommuner og regioner.

Den nye strategi forpligter både administrative enheder som ministerier, styrelser, kommuner og regioners centrale forvaltninger og de enkelte offentlige institutioner som for eksempel sociale tilbud, hospitaler, folkeskoler og universiteter.

Stort potentiale

Strategien er udarbejdet af den danske digitaliseringsstyrelse på vegne af den danske regering, KL og Danske Regioner med det overordnede formål at Danmark skal være et stærkere og mere trygt digitalt samfund.

Visionen bag strategien er at offentlig digitalisering skal skabe værdi, vækst og effektivisering og fastholde danskernes tillid til det digitale samfund, og den slår fast, at der er et uudnyttet potentiale: Digitalisering kan både give mere kvalitet i den offentlige service og en mere sammenhængende og effektiv offentlig sektor, der skaber værdi for borgere og virksomheder.

Den nye digitaliseringsstrategi gælder for perioden 2016-2020 og udpeger tre mål for udviklingen mod en mere digital offentlig sektor:

- Det digitale skal være let, hurtigt og sikre god kvalitet
- Offentlig digitalisering skal give gode vilkår for vækst
- Tryghed og tillid skal i centrum

Borgerne som medspillere

Digitalisering kan, ifølge strategien, bidrage til gøre borgerne til mere aktive medspillere i velfærd på mange måder og nævner som eksempel, at digitalisering kan styrke borgerens oplevelse af nærhed og indflydelse på egen livssituation, fordi borgeren hjemmefra eller i sit lokalområde har let adgang til service og informationer af høj kvalitet: "Digitale services kan

i stigende grad tilpasses den enkelte, så borgerens individuelle behov kommer i centrum".

Strategien slår også fast, at velfærdsstaten ikke har noget valg – digitaliseringen er et vilkår:

"Det er ikke et spørgsmål, om udviklingen rammer os – men hvordan vi som samfund formår at tilpasse os og udnytte de nye teknologiske muligheder til at skabe velfærd og velstand samtidig med, at vi bevarer den tryghed og tillid til hinanden og til samfundet, som er unik for Danmark."

Danmark har i de sidste 15 år arbejdet systematisk med offentlige digitaliseringsstrategier, der har pålagt offentlige virksomheder konkrete digitaliseringstiltag, herunder Digital Signatur, NemKonto, Digital Post og digitale selvbetjeningsløsninger inden for eksempelvis udstedelse af pas og ansøgning om helbredstillæg.

Busschaufförer - ett utdöende yrke när Finland satsar på digitaliserad trafik?

Finländarnas arbetsresor ser betydligt annorlunda ut i framtiden. Många jobb inom transportsektorn kan försvinna, eller åtminstone förändras. En ny trafiklagstiftning eftersträvar flexiblare trafik tjänster, baserade på delningsekonomi och anropsstyrning. Och bakom hörnet surrar de självkörande robotbussarna.

TEMA

13.10.2016

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

Bussen är fylld med teknologer och entusiaster. Max tio personer ryms ombord samtidigt, med sex sittplatser.

Elbussen EZ10 sätter sig sakta i rörelse för att köra den knappt halva kilometern, mellan tre hållplatser. Den rör sig långsamt, max 11 km/timme, mjukt och tystlåtet.

Denna höst provas för första gången två självkörande bussar ute bland andra fordon i den finländska trafiken. Först i Helsingfors hamnområde, sedan teknologbyn Otnäs i Esbo och efter det Tammerfors.

Trafik och mobilitet som serviceform

Harri Santamala från Metropolia yrkeshögskola koordinerar projektet som kan bli en del av den finländska regeringens mål om intelligenta trafiksystem.

Bussen är liten och lätt, men rymmer också varor. Den kan stå för matartrafik och de sista kilometrarna i samordnade resekedjor från hem till arbetsplats. Nu gäller det bara att utveckla en hållbar businesside, enligt Santamala.

Detta kunde bli en del av den finländska transportbalken, som ska skapa förutsättningar för trafik och mobilitet som serviceform (Mobility as a Service, "Maas")

Långt ifrån självkörande

Det finns ingen förarplats på EZ10. Den går lika bra i båda riktningar. Bussen kommer från Frankrike, från företaget Ligier som har specialiserat sig på mopedbilar.

Bussen har senaste teknologi, såsom sensorer, kamera, laser och GPS.

Den rör sig mycket exakt på en förberedd rutt. På en sandväg skulle spåren som mest avvika från föregående körsel med 1,5 centimeter, förklarar Santamala, (till vänster på bilden nedanför.)

På vår provtur står han för förklarandet, men han har med sig en operatör som rycker in om det blir problem – t.ex. får han ringa i ringklockan för att uppmärksamma en taxi framför, som har stannat i vår väg. Så intelligent är den här robotbussen inte att den skulle våga sig på en omkörning.

Vid sidan av ruten står en tredje medhjälpare. Han styr de nyuppsatta trafikljusen längs specialruten, så vår buss alltid har grön signal. All annan trafik stoppas av röd signal. Han kan också ta över den manuella styrningen av bussen med en fjärrkontroll.

"Säker och flitig, men korkad"

När transportfacket AKT:s medlemstidning gjorde reportage om bussen kallades den flitig och uthållig, men korkad.

Bussen kör bra om allt går enligt manus, med stor säkerhet. Men den är inte speciellt intelligent, kan inte förutspå hur de förbipasserande reagerar eller betar sig.

Robotbilar har nyhetsvärde. Intresset är stort bland förbipasserande studenter och lärare i Otnäs. Många vill åka med, men ännu fler tar bilder med sina mobiltelefoner, också medan de kör förbi i bil eller på cykel. Det är inte bra, säger Harri Santamala. Olycksfall är det sista man vill ha i det här experimentet.

Inget hot mot transportjobben - ännu

Tillsvidare klarar bussen inte den finska vintern eller halt väglag. Eventuellt inte heller djur, till exempel älgar som lär dyka upp i Otnäs-campuset.

Experimentet avbryts när det börjar snöa. Bussen kan inte avgöra om det är krypande barn eller en plogad snövall vid väggkanten. Det finns inget värmesystem heller.

Den prototyp man kör med nu har ingen förmåga att lära sig – men det kommer säkert, automationen går vidare.

Harri Santamala lugnar ändå oroliga transportanställda. Också här behövs anställda för kontroll, underhåll mm. Bussar som på riktigt är självkörande kommer inte i trafik före år 2030, enligt Santamala.

Chaufförerna är ändå oroad - kan roboten ge trygghet åt passagerarna, kan den byta däck om det blir punktering? Från transportproffsens håll påminner man om den service som chaufförerna i busstrafiken har kunnat ge. Den nya teknologin kan också sitta illa i de äldres händer, eftersom både tidtabellkoll, beställning och betalning i framtiden ska ske genom mobiltelefonen.

Fler eller färre jobb?

Den nya transportbalken är ett led i regeringens spetsprojekt för att skapa en digital tillväxtmiljö. Målet är ett "produktivitetsprång" inom både offentlig service och privatsektorn. Det sker genom att utnyttja digitaliseringens möjligheter och avveckla onödiga reglering och byråkrati.

Man vill skapa förutsättningar för ny teknik, digitalisering och nya affärskoncept inom transportsektorn. Miljön blir bättre då den kollektiva trafiken blir bättre och mer kundnära, så att privatbilismen blir onödigare.

Det ska bli billigare också, både de statligt stödda transporterna och privatresorna.

De finländska privathushållen satte år 2012 19 miljarder euro på trafiken, d.v.s. 17 procent av hushållens konsumtionsutgifter. Regeringen talar om ett betydande marknads- och effektiviseringspotential inom trafiken, när t.ex skoltaxin också kan transportera varor och post, och privatpersoner kan dela transporter.

Alla vet att effektivisering kan betyda färre arbetsplatser. Men den finländska regeringen tror det kan gå tvärtom. När konkurrensen blir fri, ökar efterfrågan och utbudet av tjänster sannolikt, vilket främjar sysselsättningen, enligt det nya lagpaketet.

Trafiken och dess stödbranscher sägs sysselsätta cirka 10 procent av dem som har arbete i Finland. Regeringspropositionen förväntar en ökning med nästan 15 000 nya arbetsplatser i trafikbranschen fram till år 2020.

Inrikespolitik hotade trafikreform

De finländska taxichaufförerna är en stark lobbygrupp och de har högljutt protesterat mot planerna på att släppa taxitrafiken fri. De befärrar att jobben försvinner om vem som helst kan börja köra taxi utan tillståndsförfarande eller prisreglering.

Det slutade med en kompromiss i regeringen, där den centerpartistiska trafikministern Anne Berner vek sig på några mindre punkter gällande tillstånd att driva taxitrafik, för att hålla både sitt eget parti och framförallt Sannfinländarna nöjda.

Protesterna gällde också vilka krav man kan ställa på taxichaufförerna. De ska kunna språk heter det, vilket betyder att invandrare som inte behärskar finska får svårare att få taxijobb.

Uber OK om de följer reglerna

I riksdagsdebatten månade man också om taxitrafiken i glesbygden. Den hotas om plikten att stationera på alla orter försvinner, eller blir dyrare då prissättningen blir fri.

Det blir ingen vilda västern som i Sverige när det gäller prissättning och konkurrens, lovar regeringspartierna nu.

Transportbalken gör också Uber tillåtet i Finland, så länge de öppnar sina data gentemot andra operatörer och om deras chaufförer anmäler sina intäkter, betalar skatt och skaffar samma tillstånd som alla andra.

Ett nytt Nokia?

Kommunikationsminister Anne Berner ser transportreformen som en möjlighet för Finland att vara en föregångare inom digitalisering och teknologi.

Det finns till och med de som ser detta som det nya Nokia. Nuläget inom trafiksektorn kan jämföras med telemarknaden på 1970-talet, då sektorn var hårt reglerad, monopolistisk och ineffektiv. Som resultat av att konkurrensen släpptes fri på telemarknaden fick Finland högklassig basservice för alla, heltäckande nät över hela landet, nya tjänster för kunderna och ny affärsverksamhet för näringslivet.

Är vi mogna för delningsekonomin?

Trafikminister Anne Berner har fått försvara sin transportbalk. Hon betonar digitaliseringen och interoperabiliteten för att få effektivisering och användarvänlighet inom hela transportsektorn.

Hon talar också om mod som behövdes för att öppna taxi-trafiken för konkurrens. Men eventuellt är Finland inte ännu moget för delningsekonomin.

-Jag tror faktiskt att våra grannar kommer att vara snabbare än vi på vissa områden, säger minister Berner.

Ideologi

Anne Berner har fått kritik för att trafikreformen i hennes händer har blivit en ideologisk privatisering och avreglering. Det talas om bolagisering och överföring av ägande och intäkter i privata fickor.

Det kommer fler delar. Det handlar om en ny bolagsform för trafiknätet och dess finansiering. Ett statsbolag skulle svara för underhåll och utveckling av det statligt ägda trafiknätet. Bolagsformen skulle tillåta också utomstående finansiering av bolaget, men inte privatisering av vägarna, betonar man på kommunikationsministeriet.

Också inom tågtrafiken är förändringar på gång.

Just nu kan Anne Berner glädas åt en växande sektor och många nya innovationer från nya startupföretag inom trafiksektorn. Förväntningarna är enorma på en samordnad trafik med delade lösningar.

Hennes transportbalk tror mycket på den konkurrensdrivna ekonomins löneflexibilitet och arbetskraftens förmåga att flexibelt gå över från en bransch till en annan.

En stark reglering och liten konkurrens ger låg produktivitet och placerar Finland på efterkälken i den internationella konkurrensen.

Hela transportreformen går att sälja med löften om fungerande trafiksystem, som gör det lättare att arbeta och studera och förbättrar den allmänna välfärden, nationalekonomin och konsumtionen.

Skärgården ska utvecklas genom svensk-finsk samverkan

På tvärs av landsgränser och ämnesområden startar i oktober ett treåriga projekt som ska utveckla småföretagandet i den finska och svenska skärgården. Målet är att skapa nya företag, ny kunskap och nya samarbetskluster, där de digitala möjligheterna spelar en viktig roll.

TEMA

13.10.2016

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: CAMILLA EKMAN

– Vi hoppas finna synergier mellan den finska och svenska skärgården genom att samarbeta över nationsgränserna, säger Maria Westerlund, utbildningsansvarig på den svenskspråkiga yrkeshögskolan Novia med campus i Vasa, Åbo, Jakobstad och Raseborg .

Redan i somras gav Central Baltic-programmet klartecken till projektet "Archipelago – strategic partnerships for business development" som just nu ligger i startgroparna och väntar på det sista formella beslutet som ska ge dem 1,6 miljoner Euro under den kommande treårsperioden. Central Baltic-programmet är finansierat av Europeiska regionala Utvecklingsfonden och ett av villkoren för att beviljas pengar

är att man samarbetar över nationsgränserna. Yrkeshögskolan Novia är projektledare och kommer att samarbeta med Handelshögskolan vid Åbo Akademi, Södertörns högskola i Stockholm och svenska Drivhuset, som startades av några studenter i Karlstad 1993 och nu finns på en rad platser i landet. Målet med "Archipelago Partnerships" är att skapa nya affärsmodeller, företag och samarbeten i Åbolands, Ålands och Stockholms skärgårdar.

Tuffa villkor

Idag kännetecknas skärgårdsområdet mellan finska och svenska kusten av små företag som ofta lever under tuffa villkor. Många verksamheter är säsongsbetonade, det pågår en

avfolkning och finns brist på yngre krafter som beredda att ta över när den äldre generationen går i pension. Det är denna utveckling som förhoppningsvis ska vända med hjälp av forskare och studenter i samarbete med kommuner och företag.

– Målet är att skapa så många samarbetskluster som möjligt så att små företag ska kunna dela på resurser och samtidigt också lära av varandra, säger Maria Westerlund.

Projektet kommer att inledas med en kartläggning av hur företagandet i skärgården fungerar idag – vad fungerar och hur ser behoven ut? Data kommer att samlas in och struktureras för att också finnas tillgängligt digitalt. Så småningom ska det finnas digitala plattformar för erfarenhetsutbyte, rekrytering, marknadsföring med mera. Tanken är olika former av möten ska generera nya sätt att tänka affärsmässigt och att idéer ska födas på tvärs av generationer och kompetenser. Verksamma äldre företagare i skärgården ska dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter och unga studenter med inriktning på företagsekonomi, turism, mediateknik, marknadsföring ska dela med sig av sina specialområden. För att göra idéer marknadskraftiga och utveckla nya affärsmodeller kommer man att använda sig av den så kallade LOOPA-modellen, utvecklad av Drivhuset som i korthet går ut på att utveckla en idé genom att fortlöpande testa den på marknaden.

”Vi erbjuder nya friska hjärnor”

– Vi vill få studenter och företagare i skärgården att mötas ”face to face”. Tillsammans ska de utreda företagarnas behov, till exempel av digitala lösningar, logistik, ekonomiska styrmodeller med mera. Exakt hur företagarnas behov ser ut vet vi ju inte ännu, utan vårt mål är att hjälpa företagen att formulera dem, säger Camilla Ekman, lektor i företagsekonomi och marknadsföring vid Yrkeshögskolan Novia.

– Det kritiska är att finna nyckelaktörer som vill vara med. Ibland räcker inte tiden till för de företagare som finns i skärgården och det kan också finnas en projektmättnad, en känsla av ”Nu är det igen någon som vill göra något för oss”, eftersom det pågår många utvecklingsprojekt i skärgården, fortsätter hon.

Studenterna kommer att spela en stor roll. De ska genomföra kurser, examensarbete och också kunna göra sin praktik hos skärgårdsföretagen.

Så varför ska projektrötta skärgårdsföretagare välja att samarbeta med er?

– Vi erbjuder gratis utvecklingsarbete och de företag som deltar får hjälp och kunnande direkt från högskolan. Vi erbjuder friska, nya hjärnor som ser på saker på ett nytt sätt och som kanske skapar nya affärsmöjligheter. Men det kräver engagemang från företagen, säger Camilla Ekman.

Elisabeth Vik Aspaker, statsråden som skal lede det nordiske samarbeidet i 2017

Elisabeth Vik Aspaker er EØS- og EU-minister, og nordisk samarbeidsminister. Hun er fra Troms, Norges nest nordligste fylke og vant til å jobbe Nordkalotten på tvers. Med en tung politisk løpebane i lokalpolitikk, som politisk rådgiver og statssekretær i flere borgerlige regjeringer, er hun skodd for 2017. Da skal hun lede det nordiske samarbeidet. Hva vil hun satse på?

PORTRETT

13.10.2016

TEXT: BERIT KVAM, FOTO: STIAN MATHISEN

Elisabeth Vik Aspaker smiler og ler. Hun har humør og temperament, særlig når hun snakker om uttalelsene til opposisjonspolitikeren Trygve Slagsvold Vedum, om at EØS-avtalen må reforhandles som en konsekvens av brexit. Hun vil

heller snakke om Norden og hvordan Norden kan påvirke Europa og bli sett av verden.

- Hva er den viktigste politiske kampen du har tatt?

- Det var litt av et spørsmål...sier hun overrasket og på klin-gene nordnorsk dialekt.

Som den erfarne politiker hun er, holder hun samtalen i gang, mens hjernevindingene spinner.

- ... da tror jeg nesten jeg må svare kampen for kvaliteten på norske lærere.

Skolepolitikk? Elisabeth Vik Aspaker er statsråd i Erna Solbergs blåblå regjering. Etter valgseieren i 2013 ble hun fiskeriminister og nordisk samarbeidsminister og fra 2015 altså EØS- og EU-minister og nordisk samarbeidsminister. Men det er ikke som minister hun vil innkassere en politisk seier.

- Ny femårig masterutdanning for norske grunnskolelærere er kanskje den viktigste endringen vi nå gjør for våre barns fremtid.

Har du en særskilt aksje i det?

- Ja, svarer hun bestemt. Hun satt i Stortingets utdanningskomite og var partiet Høyres fraksjonsleder da dette ble vedtatt og «kjempet igjennom» i Stortinget.

- Det er kunnskap og kompetanse vi skal leve av, og da er læreren den viktigste byggesteinen i alle barns læring. Nå gjennomfører vi dette i regjering og fra neste høst er femårig masterutdanning for lærere en realitet.

Dialog om Brexit

Arbeidsliv i Norden møter henne samme dag som Senterpartileders Trygve Slagsvold Vedum fra opposisjonen gikk kraftig til angrep i avisa Dagens Næringsliv der han kritiserte regjeringen for ikke å ønske et tettere dialog med Storbritannia om Brexit.

«Det virker som Norge er redd for å provosere EU, istedenfor å tenke på norske interesser, sa Trygve Slagsvold Vedum til avisa DN.» Påstandene hans har i ettertid blitt tilbakevist i samme avis av Utenriksdepartementet. Men da dette intervjuet fant sted samme dag som disse uttalelsene sto på trykk, var EØS- og EU-ministeren opphisset.

- Jeg må bare si at jeg er ganske sjokkert over at Senterpartiet er villig til å sette norske arbeidsplasser på spill. For det handler om tilgangen til det som er det aller viktigste markedet for norsk fiskerinæring, det som er det viktigste markedet for norsk mineralnæring, og norsk næringsliv for øvrig som trenger EU-markedet, og som trenger EØS avtalen for alt den er verdt.

- Så la dem bare holde på, men dette er virkelig å underminere markedsadgangen for norsk næringsliv, og det håper jeg norske arbeidstakere ser.

Du blir rasende?

- Nei, men jeg blir virkelig opprørt over at et parti som sier at de er opptatt av distriktene, på en så effektiv måte har tenkt å kutte det som er en trygg og god markedsadgang til det indre markedet.

Storbritannias statsminister Theresa May sier at «våre lover skal ikke bli skrevet i Brussel, men i Westminster» Du har selv sagt at om lag 70 prosent av norsk lovgivning skrives i Brussel.

Det er jo et tankekors?

- Ja, men vi ser jo at vi i Norge er godt tjent med å ha en EØS avtale som har skapt grobunn for mange nye arbeidsplasser, og gir oss tilgang til et viktig marked. Dette er et samarbeid som fungerer godt for Norge.

Livslang læring

Det har nettopp vært en gjennomlysning av det nordiske samarbeidet på arbeidslivsområdet for å se hvordan man dette kan drives mer effektivt. I utredningen foreslås livslang læring som et område nordiske land kan samarbeide bedre omkring. Hva tenker du om det?

- Jeg tror vi må lære av Finland og det de har oppnådd i finsk skole. Se hvilken status lærerne i Finland har fått. Vi greier aldri å være billigst på å produsere, vi skal være smartest og da tenker jeg at det å ha gode lærere som legger et godt grunnlag når du starter i skolen, men også det å ha gode pedagoger som kan bidra til livslang læring, er viktig. For uansett om vi er kirurger og må lære oss den nye kikkhullmetoden eller om vi er sveisere og må lære oss den nye sveisemetoden, kommer vi til å bli berørt av digitalisering og automatisering, og da vi må ha evne å lære hele livet.

Norden i omstilling

Har du en seier å skryte av i nordisk samarbeid?

- Jeg tenker på det som skjer i Norden nå, og det fokuset vi har i det norske formannskapet neste år, der vi har tre hovedspor: Norden i omstilling, Norden i Europa og Norden i verden.

Norden i omstilling og Norden i Europa handler om at vi har en viktig felles dagsorden, mellom de nordiske land og mellom nordiske land og EU. Skal vi ta vare på den nordiske velferden som vi har vent oss til, så må sørge for at vi klarer å skape nye jobber, forske mer, dele kunnskap. Vi er et spennende felleskap og verden ser til oss.

«Spennende» er karakteristikken hun bruker, men likevel, flyktningkrisen førte samarbeidet litt på avveie med nye grensekontroller?

- Det var en akutt situasjon som oppsto i fjor. Jeg tror alle land følte at med den tilstrømmingen som da var, så stod man i fare for å miste kontrollen.

Hun var nettopp i Sverige der hun møtte Europaminister Ann Linde og Nordisk samarbeidsminister Margot Wallström.

- Jeg hørte at de bare i Malmø skal bygge tjueseks nye skoler for å ta vare på de enslige mindreårige som kom i fjor. Jeg tenker at det å skaffe kontroll over situasjonen, og få til en god integrering, bidrar til at vi som nordiske samfunn kan ha en god utvikling videre. Den midlertidige grensekontrollen skal være nettopp det, midlertidig. Den nordiske passunionen er et gode vi skal verne om.

Schengens yttergrense

Men den akutte situasjonen varer ved?

- Ja, til vi vet at Schengens yttergrense fungerer sånn som den skal gjøre. Man skal vite hvem som kommer til Europa, man skal behandle søknader, man skal sørge for at den sikkerheten som ligger i grensekontrollen blir ivaretatt på en god måte.

Grensa mellom Norge og Russland i nord er også Schengens yttergrense. Nå bygger Norge et gjerde mellom de to nabolandene. Til og med så langt inne på russisk område at gjerdet måtte rives, flyttes og reises på nytt.

- Norge har ment at det er viktig at vi ivaretar våre forpliktelser overfor Schengen også i Finnmark, derfor bygges det et gjerde.

Er du ikke litt bekymret for alle gjerdene som bygges her og der?

- Jeg konstaterer at Europa har en vei å gå for å få til en byrdefordeling og få asyl- og migrasjonspolitikken under kontroll igjen. Men Norge må oppfylle sine Schengen forpliktelser, og vi har en grense i Finnmark der dette må ivaretas. Det mener jeg er viktig. Vi må ikke underslå betydningen av at vi har god kontroll der.

Norden i Europa er en overskrift for Norges formannskap i 2017. *Hva er betydningen her?*

- Vi er alle en del av det indre marked som EØS og EU medlemmer. Det felleskapet har vi, Det indre markedet. På andre områder har vi interesser av og ønske om å påvirke utviklingen i EU. Det kan være på energiområdet, migrasjonsområdet, digitaliseringsområdet. Der Norden har gjort lure ting, og ligger et hestehode foran EU, er det nyttig å kunne alliere oss i Norden for å få en enda tydeligere stemme i EU og være pådrivere sammen med de tre landene som sitter ved bordet i Brussel. Så Norges ambisjon er at vi skal fortsette den linjen som Finland har trukket opp under sitt formannskap, at vi skal prøve, der det er relevant for Norden, å komme med innspill så tidlig i Brussel at det ennå er mu-

lighet til å påvirke. Digitaliseringsområdet er ett sånt område, klimaområdet et annet.

Digitalisering

Det har vært etterlyst en del ganger – et nordisk personnummer som gjør det enklere å flytte mellom landene. Kommer dette som en del samarbeidet på digitaliseringsområdet?

- Spørsmålet er reist, men det må kanskje finnes andre måter å få disse systemene til å snakke sammen på, enn et nordisk personnummer. Vi må prøve å finne systemer som greier å håndtere at vi har ulike personnummer, også digitalt.

- Nye digitaliseringsløsninger kan handle om at vi får mer effektive velferdstjenester, mer effektiv eldreomsorg, mer effektive utdanningssystemer. På migrasjonsområdet kan man i Norden se for seg å utvikle digitale læremidler som kan krysse landegrensene, og brukes i flere land. Eller billetteringssystemer. Her finnes det utnyttede muligheter.

- Norden og Estland er foregangsland i digital forvaltning innad i EU. Nå ser vi på hvordan Norden og Estland kan gi ny fart på dette området.

Hva kan Norge bringe inn?

- Vi har spisskompetanse på digitalisering av offentlig sektor. Ingen land er så gode som oss når det gjelder selvangivelsen for eksempel.

Hvor ellers følger vi etter det finske formannskapet?

- På migrasjonsområdet. Både Finland, og statsministerne i Norden for øvrig, har tatt viktige initiativ på dette området. De er også opptatt av likestilling, at vi i Norden har en kultur for at kvinner skal delta i arbeidslivet, og for at vi skal legge til rette for familier.

Hva har du mest sans for?

- Jeg synes vi har laget et veldig spennende program for vårt formannskap, og jeg gleder meg til statsministeren skal presentere det på Nordisk Råd 1. november. Vi har nisjer hvor vi er gode, og kan ta stafettspinnen fra Finland og bygge videre på det gode arbeidet de har gjort.

Nordisk samarbeid blir ofte beskyldt for å være en sedat forsamling som ikke får til mye. ***Kanskje noe rett i det?***

- Jeg synes det er veldig urettferdig. Jeg synes vi skal se fremover og se på hva vi har gjort. Nå har vi modernisert det administrative apparatet i Nordisk ministerråds sekretariat for å få det til å bli mer strømlinjeformet, slik at vi kan jobbe på en måte som gjør at vi klarer å fange opp aktuelle temaer. Under det norske formannskapet vil de nye endringene i ministerrådstrukturen tre i kraft, slik at vi kan være enda mer aktuelle. Vi har også tatt til orde for at vi kan lage ad hoc ministerråd, slik at vi ikke behøver å opprette nye ministersamarbeid permanent, men ta for oss områder der det er viktig å

handle umiddelbart. Det er absolutt min ambisjon, som skal lede det norske formannskapsarbeidet, at vi fra norsk side skal være flinke til å gjøre Nordisk ministerråd så politisk aktuell som mulig.

Et mer politisk aktuelt samarbeid

- Ja, vi skal jobbe på en måte som gjør at vi kan ta opp saker som er aktuelle. Selv om de ikke passer inn i et av de faste ministerrådene. Migrasjon og integrering er et eksempel. Det er et område som er sammensatt, med blant annet helse og utdanning. Vi har satt i gang et arbeid i ministerrådet på dette området fordi det er så viktig å få til et samarbeid mellom de nordiske landene om dette temaet.

Det er dagen før Regjeringens budsjett legges frem for Stortinget og det norske folk. Hun må kjenne til helheten. Tiden vår er ute.

Du giftet deg i sommer? Lufter jeg på tampen.

- Ja. Hun smiler bredt. Bedre sent enn aldri, sa Elisabeth Vik Aspaker,

Så løp hun...

Martti Ahtisaari: Vem skulle väl rösta på socialdemokraterna – som kapats av fackrörelsen?

Här är boken som upprör facket i Finland. Den tidigare presidenten och fredspristagaren Martti Ahtisaari tar avstånd från både fackföreningsrörelsen och sitt tidigare parti SDP. Vem skulle rösta på dem? funderar han. De förstör ju välfärdssamhället...

NYHET

11.10.2016

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO VEIKKO SOMERPURO, DOCENDO, BJÖRN LINDAHL

Det är en dystert bild som ges i boken "Miten tästä eteenpäin" (ungefär "Hur går vi vidare?"). Boken sammanfattar 60 samtal som Martti Ahtisaari haft med sin rådgivare från presidenttiden, Jaakko Itoniemi, samt Tapani Ruokanen, fd chefredaktör för Suomen Kuvalehti och präst.

De är kompisar sedan länge. Nu har de nått mogen medelålder. De har alla redan utgett sina memoarer, men vill säga mer.

De tre har mötts under ett år, fört samtal som har bandats och skrivits ned, med avslutning sensommaren 2016. Nu kommer resultatet, och boken upprör många på vänsterkanten.

Kritisk diskussion med presidenten i centrum

Diskussionerna återkommer till SDP och facket, den ekonomiska krisen i Finland och den borgerliga regeringens inkompetens och oförmåga. Fackföreningsrörelsens oförmåga att tänka nytt leder till att Finlands ekonomi körs helt ner, enligt president Martti Ahtisaari.

De tre vill placera Finland i väst, både andligt och militärt. De diskuterar säkerhetspolitik, invandring, biståndspolitik och Ryssland. Det som har väckt mest debatt i Finland är emellertid de avslutande kapitlen kring SDP och fackföreningsrörelsen.

"Vänstern bromsar integrering - gynnar inte facket"

Hur kan det komma som en överraskning att vi blir allt äldre, undrar debattörerna.

President Ahtisaari talar för arbetsplikt, för alla. Om människorna skulle förutsättas jobba, som ersättning för socialskyddet, skulle man också kunna sysselsätta de nyanlända invandrarna och flyktingarna. Till lägre lön, anser han.

Nyttigt arbete skulle utföras, invandrarna skulle få arbetserfarenhet och kunskap - och så småningom lön som de betalar skatt för.

De övriga två påpekar att vänstern aldrig skulle godkänna den idén. Invandrarna skulle ju inte vara organiserade eller betala medlemsavgift till FFC, som motsvarar LO i Sverige. Och facket representerar ju bara de fast avlönade, som intresseorganisation för sysselsatta, pikar Ahtisaari.

"Hur kan man rösta på socialdemokraterna..."

Socialdemokraterna har fått mycket kritik, också i riksdagen.

Martti Ahtisaari instämmer:

-Hur kan man rösta på ett sånt gäng? Varför lät de fackföreningsrörelsen kapa makten?

Det är obegripligt att socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen nu håller på att skrota välfärdsstaten, fortsätter Ahtisaari.

Ahtisaari tar ställning för Jutta Urpilainen som förlorade partiledarposten i en knapp omröstning mot Antti Rinne vid partikongressen 2014. Det har kallats FFC:s revolution i SDP.

-Jag tycker att hon borde kandidera i presidentvalet för socialdemokraterna, säger Ahtisaari. Jag sade åt henne, att jag

inte kan rösta på socialdemokraterna efter det som gjordes mot henne.

Politikerna kan inte fördela välfärd med skuld

Det nordiska välfärdssamhällets principer utmanas när man inte förmår producera tillräckligt mycket ekonomiskt överskott.

Facket har blivit de arbetandes rörelse. En intresseorganisation för dem som har en lön att försvara, utropar president Ahtisaari i en av diskussionerna som återges i boken.

Förr fördelade man den ekonomiska tillväxten, det var det som gav facket legitimitet.

Nu finns ingen tillväxt, men fördelningspolitiken fortsätter, med lånade pengar, vilket leder till ekonomisk kris, enligt Ahtisaari och hans meddebattörer.

Vi får inte överprissätta oss

Jaakko Iloniemi, tidigare tjänsteman vid Utrikesministeriet mm talar i boken om maktspel.

-Till exempel i fackförbunden finns det arvingar till de gamla kommunisterna, som kämpar om makten och motsätter sig all vettig förnyelse.

Globaliseringen har förändrat världen mycket mer än den vanliga medborgaren uppfattat. Finland kan inte längre ensam bestämma över mycket, säger Iloniemi och Ruokanen.

Martti Ahtisaari instämmer: Handeln har förändrats helt på 30 år. Då var vi knutna till handeln med Sovjetunionen. Där fick man överenskommet pris oberoende av kvalitet. Men sen kom den internationella konkurrensen

- Måste vi igen gå igenom en utveckling där industrin struntat i människorna och flyttar produktionen till nya platser, Bangladesh och så vidare? undrar Ahtisaari.

Om det fanns förstånd bland arbetstagarer och -givare skulle förhandlingarna vara helt annorlunda. Man skulle veta att vi inte klarar oss, om vi överprissätter oss själva. Den som gör billigare bestämmer priset. Om man delar på det intjänade klarar vi oss.

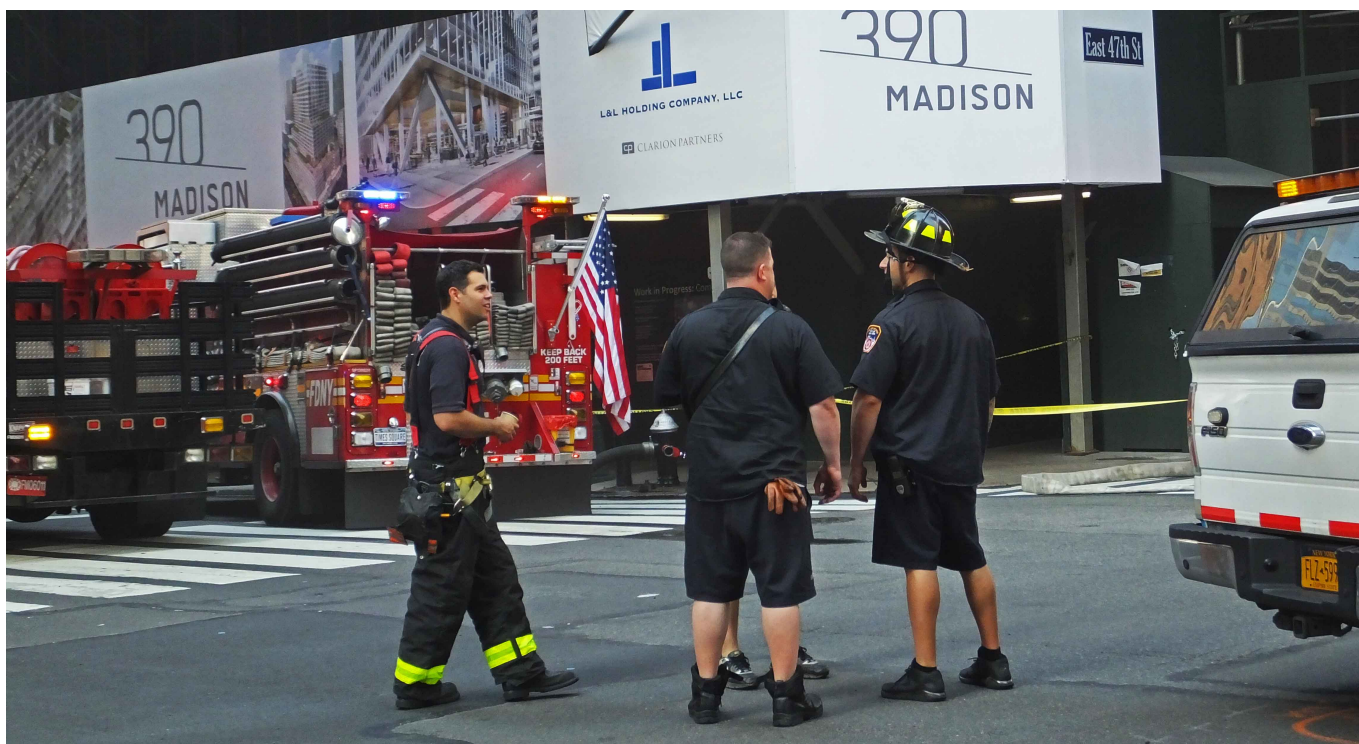
Hård kritik besvaras hårt

En orsak till de hårda orden mot facket och SDP anses vara att Ahtisaari fortfarande är bitter över att han fick sitta som president endast i sex år, 1994-2000. Sedan fick han motkandidater från det egna partiet SDP och valde att inte kandidera.

Martti Ahtisaari grundade år 2000 Crisis Management Initiative, en oberoende, ideell förening som arbetar för en hållbar säkerhet i världen. Han fick Nobels fredspris år 2008 för sin insats som fredsförhandlare i Indonesien. Bilden från Oslo när Ahtisaari mötte pressen dagen innan ceremonin.

SDP:s ordförande Antti Rinne att inte tro att SDP:s tidigare president Martti Ahtisaari verkligen menar att löntagarna överprissätter sitt arbete. Många finländare har redan problem med att klara sina kostnader för livet, säger han i en intervju för tidningen Demokraatti.

Varför begår bönder och brandmän fler självmord än bibliotekarier?

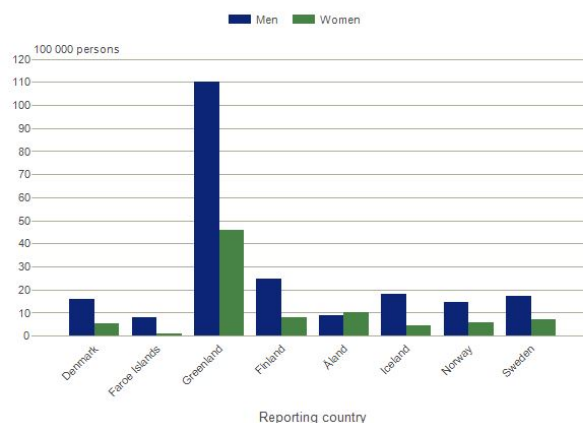
Bönder begår tio gånger fler självmord än vad bibliotekarier gör. Det visar den hittills största undersökningen som gjorts av självmordsfrekvensen för olika yrkesgrupper. För kvinnor har blåljuspersonal, som brandmän, den högsta frekvensen.

NYHET

27.09.2016

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: BJÖRN LINDAHL, ARILD VÅGEN, WIKIPEDIA

Orsaken till att människor begår självmord är sammansatta. Det handlar om genetiska, individuella och sociala faktorer. Det finns också klara skillnader mellan olika yrken, åldrar och kön. I Norden är antalet självmord högst på Grönland, där män tar sitt eget liv 14 gånger oftare än på Färöarna.

Jordbruk, fiske och skogsbruk är verksamheter där självmordsrisken är hög. En förklaring till att bönder är utsatta kan vara att de ofta arbetar ensamma, samtidigt som den finansiella osäkerheten kan vara stor om skörden slår fel.

Men även yrken som läkare och tandläkare har högre risk än andra yrken. Där är hypotesen snarare att de som har sådana yrken både har kunskapen om hur man tar sitt eget liv och tillgång till läkemedel som gör det lättare att begå självmord.

Bland de yrken som har lägst självmordsfrekvens är lärare och bibliotekarier. I en färsk amerikansk studie i 17 olika delstater undersöktes 22 yrken. Studien utfördes av forskare på Centers for Disease Control and Prevention, CDC. Tidigare studier har oftast bara handlat om enskilda yrken och stater. Talen är från 2012, då 40 000 amerikaner begick självmord. Det är den tionde vanligaste dödsorsaken i USA. Forskarna kunde klassa drygt 12 000 av självmorden som begicks av personer äldre än 16 år enligt olika yrkeskategorier.

Amerikanska bönder, fiskare och skogsarbetare hade en självmordsfrekvens på 84,5 per 100 000 som arbetade i de yrkena i de 17 staterna. Lärare och bibliotekarier hade mindre än en tiondedel av den frekvensen. Dessa två yrken hade en frekvens på 7,5 självmord per 100 000. Det nationella genomsnittet i USA är på 12,6 per 100 000, medräknat de som är yngre än 16 år.

Ingen liknande svensk studie

- Det låter ju väldigt positivt att det är så få bibliotekarier som begår självmord. Jag har aldrig hört talas om någon liknande svensk studie, men det hade ju varit fint om det är samma förhållande i Sverige, säger Stina Hamberg, som är utredare på DIK, som är facket för de som arbetar med kultur och kommunikation.

- En förklaring kan möjligen vara att bibliotekarierna har en högre utbildning, vilket brukar vara kopplat till bättre hälsa, säger hon.

Män begår självmord oftare än kvinnor i alla de 22 yrken som undersöktes. I den amerikanska studien begicks 77 procent av självmorden av män och 23 procent av kvinnor. Det stämmer bra överrens med siffrorna för Europa, där man räknar med att att fyra manliga självmord går på ett kvinnligt. Kina är ett av de få länder där det är vanligare att kvinnor begår självmord än män.

De yrken som hade högst självmordsfrekvens för amerikanska kvinnor var poliser och brandsoldater, där frekvensen var 14,1 per 100 000.

Orsak och verkan

Vad som är orsak och verkan är inte lätt att veta. Skulle en person som har en genetisk benägenhet att begå självmord överlevt om yrkesvalet varit ett annat? Eller söker sig vissa högriskgrupper till vissa yrken?

Arbetsmiljön kan för vissa yrkesgrupper påverka självmordsfrekvensen. De amerikanska forskarna spekulerar i om bönder utsätts för effekterna av bekämpningsmedel som påverkar nervsystemet och som kan bidra till depressiva symtom. Även inom byggindustrin finns det lösningsmedel och andra kemikalier med samma verkan.

- Inga studier av samma magnitud som den amerikanska har gjorts i Sverige, så det är svårt att uttala sig om de specifika siffrorna i rapporten. Överlag ska man vara försiktig med att dra starka slutsatser om sambandet mellan självmord och olika yrkeskategorier, säger Gergö Hadlaczky, enhetschef vid Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP).

NASP upprättade 2007 som en nationell expertfunktion i suicidprevention i Sverige och ligger på Karolinska Institutet.

Inkomst viktigare än yrke?

- Anledningen till att man ska vara försiktig är att det finns många andra variabler som påverkar. Exempelvis finns det studier som visar på att inkomst, utbildningsgrad och andra socioekonomiska faktorer till stor del förklarar varför yrket ibland påverkar självmordsrisken. Detta visar sig också i att arbetslöshet är en minst lika stark riskfaktor för självmord som något enskilt yrke, säger Gergö Hadlaczky.

Han hänvisar till en del andra studier som har gjorts, som en genomgång av 34 vetenskapliga rapporter om självmord och yrken som publicerats i The British Journal of Psychology. Där skriver forskarna att ett problem för denna sorts forskning är att urvalet som studeras är så begränsade, vilket gör det svårt att belägga statistiska skillnader.

Enligt forskarna i den brittiska studien kan böndernas högre självmordsstatistik i alla fall delvis också förklaras av att de har större tillgång till vapen. Enligt en studie från Nya Zeeland var skjutvapen vanligare när bönder begick självmord, medan sjukvårdspersonal oftare begick självmord genom en överdos. Men tillgången till vapen kan inte förklara hela skillnaden eftersom militärer inte använde skjutvapen mer när de begick självmord.

En av de största undersökningar som gjorts av mental hälsa är den amerikanska Army STARRS som sett på 1,6 miljoner soldater som varit i aktiv tjänst under åren 2004 -2009. Andelen som begick självmord var högre än det nationella genomsnittet innan soldaterna sattes in i strid och efter. Under aktiv tjänst i en stridszon minskade emellertid antalet självmord, vilket möjligen kan förklaras med det kamratskap som uppstår bland soldaterna. Samlat sett är soldaternas självmordsrisk i USA 18,7 per 100 000 personer. Siffrorna är från 2013.

Jämfört med soldater har bibliotekarierna en fridsam arbetsplats. Men allt är inte fröjd och gamman. En arbetsmiljöundersökning som den fackförbundet DIK gjorde i början av året visar att biblioteken ofta får ta hand om människor med sociala problem eller ungdomsgång som inte har någon stans att ta vägen när fritidsgården har stängts. Undersökningen sammanfattades av Karin Linder, förbundsordförande i DIK, på följande sätt:

"Arbetsmiljön på många bibliotek är ohållbar. En av fem har blivit hotade i sin roll som bibliotekarie, fyra av tio har antingen blivit utsatta för våld eller sett våldsamma situationer på sin arbetsplats.

84 procent svarar att de upplevt aggressivt beteende från besökare och två tredjedelar har upplevt skadegörelse. En av fyra upplever oro och oordning minst en gång i veckan. Hälften har svarat att de utsätts för kränkande tillmälen på jobbet och många attackerar på grund av sitt kön och får sin kompetens ifrågasatt."